

Charakterystyka badanej grupy

19 października 2012

Do badań zakwalifikowałam 32 wychowanków, w tym 22 uczniów III klasy liceum i 10 uczniów II klasy liceum, którzy przebywają w ośrodku minimum dwa lata.

Przeprowadziłam również badania wśród 27 pracowników pedagogicznych ośrodka, w tym 20 wychowawców i 7 nauczycieli. Spośród wychowawców pięciu posiada wyższe wykształcenie z pedagogiki resocjalizacyjnej, pięciu ukończyło studium podyplomowe z resocjalizacji będąc już pracownikami ośrodka, siedemnastu wychowawców i nauczycieli posiada studia wyższe bez specjalistycznego przygotowania z resocjalizacji. Dziesięć osób spośród badanej grupy posiada staż pracy nie dłuższy niż 10 lat, siedem pracuje dłużej niż 10 lat, pozostałych dziesięciu pracuje ponad 20 lat.

Na podstawie analiz dokumentacji uzyskałam dane dotyczące charakterystyki badanej grupy wychowanków. Stwierdziłam, że większość z nich skierowanych zostało na podstawie postanowień sądowych, w trybie opiekuńczym i opiekuńczo-wychowawczym, pozostali na podstawie orzeczeń poradni wychowawczo-zawodowych bez postępowania sądowego, ale na prośbę rodziców.

Rodzaj skierowania do ośrodka ilustruje tabela zamieszczona poniżej.

Tabela 2. Rodzaj skierowania do Ośrodka

Podstawa skierowania	Postanowienie sądowe wydane w trybie		Orzeczenie poradni wychowawczo-zawodowych
	Opiekuńczym	Opiekuńczo-wychowawczym	
Liczba wychowanków	9	8	15

Z analizy danych dotyczących opóźnień szkolnych wynika, że na 32 badanych wychowanków tylko 4 z nich nie miało opóźnień szkolnego. Pozostali natomiast przyszli do ośrodka z

opóźnieniem rocznym, dwuletnim, a nawet trzyletnim, co ilustruje tabela trzecia.

Tabela 3. Opóźnienia szkolne

Opóźnienie szkolne	Bez opóźnienia	Roczne	Dwuletnie	Trzyletnie
Liczba wychowanków	4	6	21	1

Nie bez znaczenia dla ustalenia obrazu badanej grupy jest miejsce zamieszkania wychowanków.

Tabela 4. Miejsce zamieszkania

Miejsce zamieszkania	Miasto powiatowe	Miasto	Wieś
Liczba wychowanków	17	11	4

Badani wychowankowie wychowywali się głównie w rodzinach wielodzietnych, co przedstawia tabela zamieszczona poniżej.

Tabela 5. Liczba dzieci w rodzinach badanych

Ilość dzieci w rodzinie	Jedno	Dwoje	Troje	Czworo	Pięcioro
Liczba wychowanków	5	12	9	2	4

Większość wychowanków pochodzi z rodzin pełnych i zrekonstruowanych z powodu rozvodu lub śmierci jednego z rodziców. Strukturę rodzin przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6. Struktura rodzin.

Struktura rodzin	Pełna	Zrekonstruowana	Niepełna	Śmierć jednego z rodziców
Liczba wychowanków	11	7	8	5

W badaniach starałam się również ustalić rodzaj wykształcenia rodziców.

Z przedstawionych w tabeli 7 danych wynika, że wszyscy rodzice osiągnęli minimum wykształcenie podstawowe. Ogólnie można

stwierdzić, że poziom wykształcenia rodziców jest stosunkowo niski. Zarówno u ojców, jak i matek przeważa wykształcenie zawodowe. Sześciu ojców i aż czternaście matek nie ma wyuczonego zawodu.

Tabela 7. Wykształcenie rodziców.

Rodzaj wykształcenia	Podstawowe	Zawodowe	Średnie
Ojciec	6	17	–
Matka	14	13	1

Kolejnym wskaźnikiem charakteryzującym warunki rodzinne badanej grupy wychowanków jest podejmowanie przez rodziców pracy zarobkowej.

Prawie wszyscy ojcowie i matki w badanej grupie wychowanków pracują zawodowo, co przedstawia niżej tabela.

Tabela 8. Liczba rodziców pracujących zawodowo.

Zatrudnienie	Pracuje	Nie pracuje	Renta inwalidzka
Ojciec	18	1	2
Matka	24	2	–

Sytuacja materialna badanych rodzin jest bardzo trudna. W 24 rodzinach dochody przypadające na jednego członka rodziny są niższe od najniższych świadczeń emerytalnych, to znaczy są poniżej kryterium uprawniającego do świadczeń z opieki społecznej.

W ramach przeprowadzonych badań wyodrębniono szczególną grupę młodzieży – 32 wychowanków liceum przebywających w ośrodku wychowawczym przez okres co najmniej dwóch lat. Ta specyfika doboru próby badawczej miała na celu ujęcie w analizie nie tylko perspektywy młodzieży w wieku licealnym, ale również uwzględnienie wpływu długotrwałego oddziaływania środowiska resocjalizacyjnego na ich postawy, aspiracje i funkcjonowanie społeczne. W badanej grupie znalazło się 22 uczniów klas trzecich oraz 10 uczniów klas drugich, co umożliwiło objęcie

badaniem młodzieży znajdującej się zarówno u progu zakończenia edukacji średniej, jak i na wcześniejszym etapie nauki, co może determinować różnice w poziomie sformułowania planów życiowych oraz oczekiwań wobec przyszłości.

Zasadniczym elementem pogłębiającym analizę charakterystyki badanej grupy było określenie podstaw skierowania wychowanków do ośrodka. Z dokumentacji wynika, że większość została przyjęta na mocy postanowień sądowych – zarówno w trybie opiekuńczym, jak i opiekuńczo-wychowawczym – co wskazuje na istnienie wcześniejszych trudności wychowawczych lub rodzinnych. Część młodzieży została skierowana do ośrodka na podstawie orzeczeń poradni wychowawczo-zawodowych, bez postępowania sądowego, na prośbę rodziców. Taki rozkład wskazuje na zróżnicowany poziom nasilenia problemów wychowawczych, ale też ukazuje istnienie inicjatywy ze strony środowiska rodzinnego w poszukiwaniu wsparcia instytucjonalnego.

Ważnym aspektem określającym funkcjonowanie wychowanków jest ich sytuacja edukacyjna. Zaledwie czterech spośród badanych uczniów nie miało żadnego opóźnienia szkolnego. Pozostali przystąpili do nauki w ośrodku z jedno-, dwu-, a nawet trzyletnim opóźnieniem, co może świadczyć o wcześniejszych trudnościach adaptacyjnych, deficytach edukacyjnych, problemach z frekwencją lub przerwach w nauce. Zjawisko opóźnień szkolnych może mieć bezpośredni wpływ na poziom aspiracji młodzieży, ich poczucie kompetencji i wiary w możliwość odniesienia sukcesu w edukacji i życiu zawodowym.

Środowisko społeczne wychowanków także wymaga szczegółowego omówienia. Zdecydowana większość pochodziła z miast powiatowych i miejskich, co wskazuje, że problemy wychowawcze nie są zjawiskiem ograniczonym do środowisk wiejskich. Wśród wychowanków dominowały osoby z rodzin wielodzietnych – niemal połowa wychowywała się w rodzinach mających troje lub więcej dzieci. Taki układ rodzinny może wiązać się z ograniczonymi zasobami materialnymi i czasowymi, jakimi dysponują rodzice w

procesie wychowawczym, co z kolei może rzutować na stopień indywidualnego wsparcia udzielanego dziecku w zakresie edukacji i rozwoju osobistego.

Struktura rodzin wychowanków również wymaga refleksji. Choć 11 osób wychowywało się w rodzinach pełnych, aż 21 pochodziło z rodzin zrekonstruowanych, niepełnych lub takich, w których jedno z rodziców zmarło. Taka sytuacja może sprzyjać destabilizacji środowiska rodzinnego i poczuciu braku bezpieczeństwa emocjonalnego, co z kolei wpływa na proces socjalizacji i formowanie planów życiowych. Niestabilność rodzinna może również skutkować trudnościami w nawiązywaniu trwałych relacji z rówieśnikami i dorosłymi, co jest istotnym czynnikiem w kontekście aspiracji edukacyjnych i zawodowych.

Zebrane dane na temat poziomu wykształcenia rodziców wskazują na jego relatywnie niski poziom – szczególnie w przypadku matek, spośród których aż 14 posiadało jedynie wykształcenie podstawowe. U ojców dominowało wykształcenie zawodowe, ale sześciu nie miało wyuczonego zawodu. Niski poziom wykształcenia rodziców może przekładać się na brak odpowiednich wzorców edukacyjnych w środowisku domowym, a także ograniczoną umiejętność wspierania dzieci w nauce i rozwijaniu zainteresowań. Z drugiej strony, większość rodziców pracowała zawodowo, co może być oznaką zaangażowania w zapewnienie podstawowych potrzeb rodziny, choć nie niweluje to trudnej sytuacji materialnej – w 24 przypadkach dochody przypadające na jednego członka rodziny były niższe niż minimum socjalne, kwalifikujące do uzyskania świadczeń z pomocy społecznej.

Badana grupa wychowanków stanowi specyficzny segment młodzieży licealnej, funkcjonujący w kontekście poważnych ograniczeń edukacyjnych, społecznych i rodzinnych. Ich sytuacja życiowa charakteryzuje się wieloczynnikowym ryzykiem wykluczenia społecznego, a zarazem potencjalnymi trudnościami w formułowaniu i realizacji aspiracji życiowych. Takie uwarunkowania wymagają kompleksowego podejścia wychowawczego i

pedagogicznego, uwzględniającego nie tylko edukację formalną, ale również wsparcie w zakresie rozwoju osobistego, budowania pozytywnej tożsamości i umiejętności planowania przyszłości.

Rozszerzając analizę charakterystyki badanej grupy wychowanków o porównanie z młodzieżą licealną nieprzebywającą w placówkach resocjalizacyjnych, należy podkreślić istotne różnice warunkujące odmienne uwarunkowania rozwoju, systemy wartości, poziom aspiracji oraz trajektorie edukacyjne i życiowe. Porównanie takie pozwala lepiej zrozumieć specyfikę sytuacji badanych wychowanków, a także umożliwia wyodrębnienie czynników środowiskowych i instytucjonalnych, które wpływają na młodzież z różnych kontekstów wychowawczych.

Typowy uczeń liceum ogólnokształcącego, funkcjonujący w systemie edukacji powszechnej i mieszkający w środowisku domowym, najczęściej dorasta w warunkach zapewniających względną stabilność emocjonalną, organizacyjną i materialną. Oczywiście, nie należy idealizować tego obrazu – także w grupie młodzieży ogólnoszkolnej występują deficyty społeczne, problemy emocjonalne, a nawet przemoc domowa czy trudności psychiczne – jednak skala problemów, ich nagromadzenie i konsekwencje w zakresie edukacji, relacji interpersonalnych czy samooceny zwykle są mniejsze niż w przypadku wychowanków ośrodków resocjalizacyjnych.

Różnice uwidaczniają się już na poziomie postępów szkolnych. Uczniowie liceów publicznych w większości uczęszczają do szkół zgodnie z przewidzianym tokiem nauczania, bez przerw i opóźnień edukacyjnych. W badanej grupie wychowanków aż 28 z 32 osób miało różnego rodzaju opóźnienia – roczne, dwuletnie lub nawet trzyletnie. Taki stan rzeczy powoduje nie tylko trudności w osiąganiu wyników edukacyjnych, ale również osłabia motywację wewnętrzną, może rodzić poczucie niższości wobec rówieśników i prowadzić do wycofania z aktywności poznawczej. W przypadku uczniów ogólnoszkolnych taki problem występuje znacznie rzadziej i zwykle bywa szybciej kompensowany przez wsparcie rodziców lub nauczycieli.

Istotną różnicą jest także typ środowiska rodzinnego. Wychowankowie ośrodka najczęściej pochodzą z rodzin wielodzietnych, niepełnych, zrekonstruowanych bądź dotkniętych śmiercią jednego z rodziców. Wśród uczniów liceów ogólnokształcących więcej jest rodzin pełnych, często z tylko jednym lub dwojgiem dzieci. Taki układ sprzyja większej indywidualizacji procesu wychowawczego, a co za tym idzie – wyższemu poziomowi troski o rozwój emocjonalny i edukacyjny młodego człowieka. Z kolei w rodzinach wychowanków, jak wynika z danych, częściej występują trudności ekonomiczne, brak wykształcenia u rodziców, a co za tym idzie – brak kultury edukacyjnej i zawodowej, która mogłaby zostać przekazana dzieciom.

Poziom aspiracji życiowych jest kolejnym obszarem, w którym dostrzegalne są znaczące różnice. Młodzież wychowywana w środowiskach pozainstytucjonalnych częściej posiada sformułowane cele dotyczące przyszłości – zarówno edukacyjne (studia, kursy zawodowe), jak i zawodowe (konkretne zawody, pozycje na rynku pracy). Ich wyobrażenia o przyszłości bywają również bardziej realistyczne, oparte na obserwacji funkcjonujących wzorców w rodzinie czy lokalnej społeczności. U wychowanków ośrodków resocjalizacyjnych często aspiracje są mniej wyraźne, sformułowane ogólnikowo („chciałbym pracować”, „coś robić”), lub pozostają niesprecyzowane. Jest to efektem zarówno deficytów wychowawczych, jak i niskiego poziomu poczucia sprawczości oraz braku trwałych, pozytywnych wzorców.

W kontekście relacji rówieśniczych i zdolności interpersonalnych również można mówić o różnicach. Młodzież ogólnoszkolna ma zazwyczaj szerokie możliwości budowania relacji – nie tylko w klasie, ale również poza szkołą (koła zainteresowań, sport, media społecznościowe). Tymczasem wychowankowie ośrodków często funkcjonują w środowisku zamkniętym, silnie zhierarchizowanym, gdzie relacje społeczne są podporządkowane regułom instytucjonalnym. To może prowadzić do problemów z nawiązywaniem kontaktów, nieufności, a nawet

agresji lub wycofania w kontaktach z osobami spoza ośrodka.

Nie bez znaczenia pozostaje także kwestia dostępności wsparcia instytucjonalnego i rodzinnego. W przypadku młodzieży ogólnoszkolnej bardziej powszechna jest obecność rodziców lub opiekunów w życiu ucznia – choćby poprzez kontakt ze szkołą, pomoc w odrabianiu lekcji czy wspólne planowanie przyszłości. W środowisku ośrodkowym tego rodzaju wsparcie bywa znikome lub nieobecne. Relacje z rodziną są często osłabione, oparte na sporadycznych kontaktach, a rola wspierająca przechodzi na wychowawców, którzy mimo najlepszych intencji nie są w stanie zrekompensować w pełni braku więzi emocjonalnych z rodziną.

Z powyższego porównania wyłania się obraz dwóch światów młodzieży licealnej – jednego funkcjonującego w warunkach względnej stabilności, drugiego obciążonego wieloma trudnościami o charakterze strukturalnym i indywidualnym. To porównanie ma nie tylko charakter analityczny, ale też praktyczny – pokazuje bowiem, jak istotne są działania kompensacyjne, profilaktyczne i wspierające, których celem powinno być wyrównywanie szans edukacyjnych i życiowych młodzieży funkcjonującej w trudnych warunkach.

Jeśli potrzebujesz pomocy w pisaniu nowej pracy z pedagogiki, to polecamy serwis [pisanie prac z pedagogiki](#) - fachowa pomoc w pisaniu prac.